

Julma hyvinvointivaltio

Juopuneiden säilöönottokäytäntö Suomessa

Pekka Sulkunen — Keijo Rahkonen

JOHDANTO

Juopuneiden säilöönottojen suuri määrä Suomessa on vanha ja vanhastaan tunnettu perinne. Nykyisen käytännön juuret ovat vuoden 1889 rikoslain voimaannpanoasetuksessa, jossa määrättiin, että pelkkä juopuneena esiintyminen julkisella paikalla on rangaistava teko ja riittää pidättämisen perusteeksi. Jo tuolloin juopumus siis määriteltiin paitsi järjestysongelmaksi myös esteettiseksi haitaksi (Ahlström & Österberg 1981, 3). Raittiusliikkeen pyrkimykset määritellä juoppous sosiaaliseksi ja moraaliseksi ongelmaksi eivät tätä kurinpidollista suhtautumistapaa muuttaneet.

Tutkijat ovat kiinnittäneet säilöönottojen suureen määrään toistuvasti huomiota (mm. Ahlström-Laakso 1969; Markkanen 1969; Säilä 1979; 1985 a & b). Myös viranomaiset ovat olleet asiasta tietoisia, ja siihen on puututtu useissa työryhmissä ja komiteoissa (esim. päihtyneiden käsittelyä selvittänyt toimikunta 1969, parlamentaarinen poliisikomitea 1986 ja irtolaislain kumoamisen vaikutuksia selvittänyt toimikunta 1986). Myös lainsäädännössä asiaa on sivuttu useaan otteeseen (poliisilaki 1967, muutos poliisilakiin 1969 [dekriminalisointi], PAV-laki 1961—1986, laki päihtyneiden käsittelystä 1973 [selviämisasemat], uusi päihdehuoltolaki 1986).

Tässä artikkelissa kertaamme säilöönottojen suureen määrään johtavia tekijöitä, joita on aikaisemminkin kirjallisuudessa käsitelty, kuvailemme ongelmaa tilastoin ja vuoden 1986 keväällä Helsingissä kerätyn havainnointiaineiston valossa sekä pohdimme lopuksi kysymystä, miksi tämän ongelman poistamiseksi ei ole ryhdytty tehokkaisiin toimiin. Toisaalla (Rahkonen & Sulkunen 1987) esittelemme ja perustelemme yksityiskohtaisemmin toimenpiteitä, joilla säilöönnotot voitaisiin Suomessa vähentää pohjoismaiselle tasolle.

SÄILÖÖNOTTOJEN SUURI MÄÄRÄ

Taulukossa 1 ja kuviossa 1 esitetään ajan tasalle saatetut tiedot säilöönottojen määrästä Suomessa. Taulukosta 1 voidaan todeta, että säilöönottojen määrä oli vuonna 1985 asukaslukuun nähden yli kolminkertainen Ruotsiin verrattuna, yli viisinkertainen Norjaan verrattuna ja yli kymmenkertainen Tanskaan verrattuna.

Kuviosta 1 puolestaan voidaan havaita, että säilöönottojen määrä on Suomessa yleisesti ottaen vähentynyt suhteessa alkoholin kulutukseen. Tosin 1970-luvun alkuun liittyy mielenkiintoinen piirre: säilöönottojen määrä alkoholin kokonaiskulutukseen suhteutettuna kasvoi väliaikaisesti. Tämä johtui siitä, että kun julkisella paikalla juopuneena esiintyminen dekriminalisoitiin vuoden 1969 alusta lähtien, muuntorangaistusta vankiloissa suorittavien määrä väheni. Osa niistä, jotka päätyivät ennen dekriminalisointia silloin tällöin vankilaan eräänlaiseen katkaisuhuoltoon, jäi lainmuutoksen jälkeen kadulle ja päätyi tästä syystä entistä useammin poliisiputkaan; vastuu heidän majoittamisestaan siis siirtyi vankiloilta osittain poliisille.

Vaikka vankiloiden osuus alkoholiehtoisista majoituksista siirtyi 1960-luvulla lähes kokonaan sosiaaliviranomaisille, poliisin säilöönottomajoitusten määrä kaksinkertaistui vuodesta 1960 vuoteen 1975. Vielä vuonna 1980 poliisin osuus alkoholiehtoisista majoituksista oli suurempi kuin ensisuojen ja katkaisuhuoltoasemien yhteensä. Poliisiputka oli myös yleisempi päihdeongelmaisten majoituspaikka kuin mielisairaala tai muu sairaala (Mäkelä & Säilä 1986, 74). Säilöönottojen määrällisen kehityksen nojalla ei ole aihetta otaksua, että 1980-luvulla olisi tässä suhteessa tapahtunut olennaista muutosta (kuvio 1).

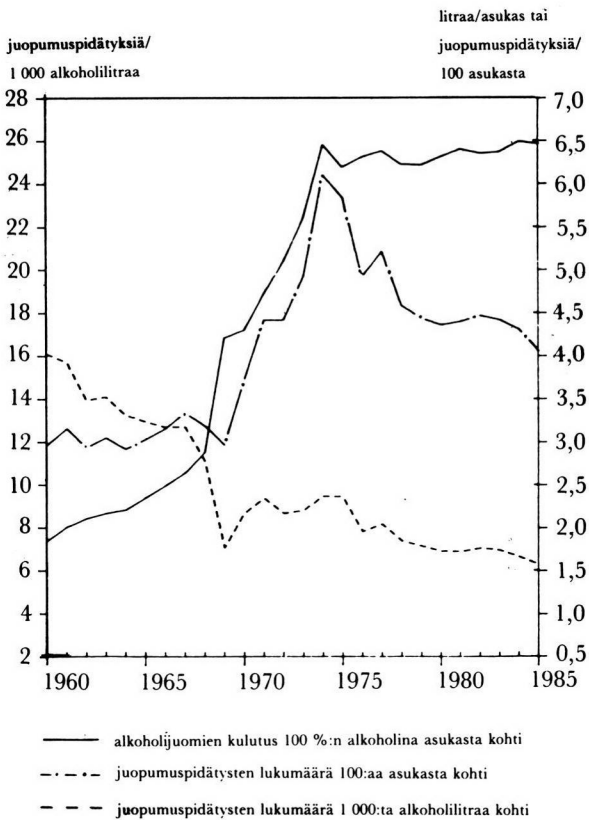
Taulukko 1. Säilöönottojen määrä Pohjoismaissa ja niiden pääkaupungeissa vuonna 1985

	tapauksia		tapauksia	
	yhteensä	tuhatta yli 15-v. asukasta kohden	pääkaupungissa yhteensä	osuus-%
Suomi	198 341	50,3	51 247	25,8
Ruotsi	96 712	14,2	16 149	16,7
Norja	32 248	9,8	6 087	18,9
Tanska	19 741 ¹	4,8	6 714	34,0

¹Vuoden 1984 tieto.

Lähde: Nordisk alkoholstatistik 1980—1985.

Kuvio 1. Alkoholijuomien kulutus sekä juopumuspidätysten lukumäärä asukasta ja alkoholin kulutusta kohden vuosina 1960—1985

Lähde: Alko, taloudellinen tutkimus ja suunnittelu (4. 3. 1987).

SÄILÖÖNOTTO VAPAUDENRIISTONA JA RANGAISTUKSENA

Putkaan ei päästä, sinne joudutaan. Juopuneiden säilöönotto perustuu nykyisin poliisilain 20. pykälään, jonka mukaan poliisilla on

oikeus ottaa selviämistä varten säilöön julkisella paikalla päihtyneenä oleva henkilö enintään 24 tunniksi. Samoin voidaan menetellä, jos henkilö ”esiintyy häiritsevästi päihtyneenä yksityisasunnossa”. Laissa päihtyneiden käsittelystä (1973) säädetään lisäksi, että poliisi voi sijoittaa säilöön otetun myös selviämisasemalle, mutta kun sellaisia ei ole laista huolimatta perustettu eikä sitä koskevaa perustamisasetusta annettu, hänet sijoitetaan tavallisimmin erikseen tätä varten järjestettyyn säilytysasujaan, putkaan.

Julkisen juopumuksen dekriminalisoinnista huolimatta säilöönnotolla on edelleen rangaistuksen luonne. Se on vapaudenriisto, joka herättää harmia ja vastarintaa kaikkein vakainaisimmissakin putkan asukkaissa, vaikka se voi heille olla joissakin tapauksissa ainoa paikka, jossa he voivat olla suojassa ja turvassa.

”Linde ei ollut vielääkään lähtenyt kun tulimme vähän ajan päästä uudelleen tarkastamaan metroaukon suuta. Konstaapeli komensi Lindén autoon ja istui tätä vastapäätä penkille. Linde sönkötti jotain käsittämätöntä ja läimäytteli käsiään pelottavasti. Konstaapeli käski olla läimäyttelemättä mutta Linde vain kiihtyi. Kisahallissa Linde talutettiin vastaanottotiskille ja häntä alettiin riisua. Hän raivostui lopullisesti ja alkoi huutaa: ’Tappakaa, tappakaa pois kokonaan, mitä tänne tuotte.’ Poliisit naureskelivat vaivautuneina ja selittivät että tällaisia ne on.” (Havaintopöytäkirja n:o 190)

Säilöön otettujen vastarinta ei ole mikään ihme. Putka on sekä fyysisenä että sosiaalisena tilana viheliäinen paikka. Noin kymmenen neliön tilaan, jossa on betonilattia, wc-istuin ja juoma-allas, majoitetaan Helsingin Kisahallissa pahimmillaan neljä viisi henkilöä. Putkasta pääsee pois tavallisesti aamuvarhaisella, ilman minkäänlaista aamiaista tai pesumahdollisuutta. Käytännössä tämä merkitsee ”pääsemistä” kadulle — usein huonommassa kunnossa kuin putkaan tullessa. Muutakaan julkista paikkaa ei tavallisesti rähjäiselle ja huonossa kunnossa olevalle henkilölle ole tarjolla, eikä kaikilla ole omaa yksityisasuntoa.

Päihtymystapausten ohella Suomen poliisilla on poliisilain pykälien 19 — 21 mukaan oikeus ottaa tilapäisesti säilöön henkilö, jonka voidaan epäillä syyllistyvän rikokseen tai aiheuttavan häiriötä tai jonka säilyttäminen on perusteltua rikoksen selvittämiseksi tai

takavarikoitavan esineen löytymiseksi. Rikoksesta epäiltyjä henkilöitä säilytetään pidätys-selleissä, jotka muistuttavat normaalia vankiselliä: niissä on vuode sekä peseytymismahdollisuus ja niissä saa ruokaa.

Mihinkään rikokseen syylistymätöntä, pelkästään juopumuksen nojalla säilöön otettua henkilöä kohdellaan siis huomattavasti ankaremmin kuin rikoksesta epäiltyä tai siihen syylistynyttä. Juopuneella ei käytännössä myöskään ole mahdollisuutta valittaa ”tuomiosta”, jonka langettaa säilöön ottava poliisiviranomainen sillä hetkellä, kun hän komentaa tai siirtää juopuneen poliisiautoon. Tuomio on käytännössä lähes peruuttamaton — vain 3 %:ssa tapauksista säilöön otettu päästetään putkan vastaanottotiskillä vapaaksi sen nojalla, että hänen säilöönottomensa todetaan siinä vaiheessa aiheettomaksi (Säilä 1973, 22). Juopumuksen kiistäminen ja jälkikäteen valittaminen taas on lähinnä teoreettinen oikeus.

Kaksisataatuhatta kertaa vuosittain joutuu siis Suomen kansalainen vapaudenriiston kohteeksi, ankeimpaan mahdolliseen poliisiputkaan, pelkästään päihtymyksen perusteella. Vain pieni osa heistä täyttää muita säilöön ottamisen edellytyksiä. Häiriöllisiä tai vaarallisia tapauksia on Helsingissä arviolta 10—20 % eli viidestä tuhannesta kymmeneen tuhanteen vuodessa (Rahkonen & Sulkunen 1987, 11; Säilä 1979, 37).

On vaikea keksiä syitä, miksi pelkkä päihtymys — usein yhdistettynä asunnottomuuteen — edellyttäisi tällaista vapaudenriistoa. Sitä on pidettävä rangaistuksena siitä huolimatta, että varsinkin usein säilöön otetut ovat siihen alistuneet eivätkä osaa edes vaatia parempaa kohtelua. Missään tapauksessa putka ei ole sopiva paikka alkoholistien auttamiseksi irti usein pahasta juomiskierteestä ja kohti raittiimpaa ja hallitumpaa elämäntapaa.

MISTÄ SUURI SÄILÖÖNOTTOMÄÄRÄ SUOMESSA JOHTUU?

Juomatavat

Tavallinen selitys säilöönottojen suurelle määrälle on suomalaisten tunnettu humalakuinen juomatapa. Selitys ei kuitenkaan yksin tunnu vakuuttavalta. Kulutuksen määrä on Tanskassa selvästi Pohjoismaiden suurin,

mutta säilöönottojen määrä vähäisin. Suomessa kulutus on suurempi kuin Ruotsissa ja Norjassa, mutta ero ei ole läheskään säilöönottolukujen eroa vastaava (Nordisk alkoholstatistik 1980—1985). Ruotsalaisten ja norjalaisten juomatapa ei liene niin suuresti suomalaisten juomatavasta poikkeava, että se yksin selittäisi eron säilöönottoluvuissa.

On mahdollista, että Suomen suuret säilöönottoluvut johtuvat osittain ravintoloiden markkyydestä. Ruotsissa ravintolakulutus on kaiken kaikkiaan vähäistä ja kontrolloidumpaa kuin Suomessa. Tämäkään selitys ei ole ristiriidaton. Tyypillinen säilöön otettu ei ole ravintolan asiakas. Koko maassa Alkon myymäläpaikkakunnilla säilöön otetuista 15 % on — luultavasti pääasiassa — nauttinut alkoholia anniskeluravintolassa (Alkoholitilastollinen vuosikirja 1985, taulukko II:23).

Yksi seikka kuitenkin antaa aiheen kiinnittää erityistä huomiota juuri anniskeluun juopumuspidätyksen yhteydessä. Vaikka ravintolassa juominen on suhteellisesti ottaen melko vähäinen säilöön otetuksi joutumisen syy, on 15 % 200 000:sta kuitenkin 30 000 tapausta vuodessa. Lisäksi anniskeluravintoloiden osuus juovutusaineen hankkimistapana vielä kasvoi säilöönottotapauksissa 1970-luvulla (Ahlström & Österberg 1981, 72).

Kun ottaa huomioon, että alkoholilain mukaan päihtyneelle henkilölle anniskelu on kielletty, täytyy anniskelutoimen valvonnassa olla jotakin vikaa. Eihän poliisi edes ota säilöön läheskään kaikkia ravintolassa päihtyneitä — säilöönoton perusteena on tavallisesti jo melko tolkuton humalatila. Ravintoloille annetaan eriasteisia kirjallisia huomautuksia vuosittain noin 130—150, ja näistä vain alle puolessa yhtenä toimenpiteen syynä on päihtyneelle anniskelu. Lisäksi tietenkin annetaan ns. suullisia huomautuksia, jotka kuitenkin eivät johda muihin toimenpiteisiin (Mäkinen 1985, 145 — 146). Kun poliisi tapaa kadulta vuosittain 30 000 kertaa sellaisen ravintolasta tulevan henkilön, jonka se katsoo aiheelliseksi ottaa päihtymyksen vuoksi säilöön, on siis valtaosa niistä tapauksista, joissa on anniskeltu liikaa, jäänyt Alkon tarkastajilta ja kunnallisilta alkoholitarkastajilta huomaamatta. Tai sitten tarkastajilla on huomattavasti suurempi sietokyky kuin poliisilla sen suhteen, mitä se

pitää päihtymyksenä.

Alkoholin saatavuuden rajoitukset, jotka Suomessa ovat suuremmat kuin Ruotsissa ja Tanskassa mutta pienemmät kuin Norjassa, eivät myöskään tarjoa selitystä säilöönottojen eroille. Vain vajaat kaksi prosenttia koko maan säilöönottotapauksista Alkon myymäläpaikkakunnilla on sellaisia, joissa alkoholi on hankittu laittomasta myynnistä, ja laittomien juomien osuus on alle prosentin (Alkoholitilastollinen vuosikirja 1985, taulukko II:23).

Ylisummaan vaikuttaa siltä, että yleisillä alkoholipoliittisilla ja alkoholiehtoilla teki-joillä voidaan selittää varsin vähän Suomen ja Helsingin suuria säilöönottomääriä. Suurin erohan on Suomen (Helsingin) ja Tanskan (Kööpenhaminan) välillä, ja sitä on aiemmin pohdittu (Ahlström-Laakso 1969; Markkanen 1969). On hyvinkin mahdollista, että Suomessa on enemmän humalaisia kaduilla, mutta se ei selity juomisen humalahakuisuudesta sinänsä, vaan muista tekijöistä.

Poliisin toiminta ja ohjeet

Toinen mahdollinen selitys säilöönottojen suurelle määrälle Suomessa on poliisikäytäntö. Tutkimuksissa on todettu, että lyhyellä aikavälillä poliisin toimintatapojen muutokset vaikuttavat havaittavasti säilöönottolukuihin (Säilä 1979), mutta pitkällä aikavälillä on vaikeampi osoittaa, miten poliisikäytännön muutokset ovat vaikuttaneet säilöönottojen kehitykseen (Ahlström & Österberg 1981, 101).

Täsmällisesti on vaikea sanoa, miten paljon suomalainen poliisikäytäntö poikkeaa muiden Pohjoismaiden käytännöstä ja miten se vaikuttaa säilöönottolukujen eroihin. Kaikissa Pohjoismaissa on kutakuinkin samanlainen lainsäädäntö päihtyneenä esiintymisestä julkisella paikalla. Suomessa lainsäädäntö tosin ulottuu pidemmälle yksityistiloihin, koteihin, mutta sillä ei liene kovin suurta vaikutusta säilöönottomäärään, sillä kotihälytysten osuus on alle kymmenen prosenttia kaikista säilöönotoista (Rahkonen & Sulkunen 1987, taulukko 3), vaikkakin kotihälytysten määrä on viime vuosina kasvanut (Helsingin poliisilaitos 1985).

Joka tapauksessa on ilmeistä, että poliisin kiinnostus päihtymystapauksiin julkisilla paikoilla yhtäältä rajoittuu vain potentiaalisiin

Taulukko 2. Tietoja säilöönottotapauksista vuoden 1986 havainnoinnin mukaan, %

<u>poliisin toiminta</u>	
kehotetaan poistumaan paikalta	16
otetaan poliisiautoon	76
otetaan poliisiautoon, koska ei poistu paikalta	8
yhteensä	100
N	(188)
<u>poliisin arvio henkilöstä</u>	
kotiin	21
putkaan	70
sairaalaan	8
ensiavun jälkeen putkaan	(0,5)
yhteensä	99
N	(183)
<u>säilöön otetun käyttäytyminen</u>	
rauhallinen	73
protestoi suullisesti	25
tekee vastarintaa	1
väkivaltainen	(0,5)
yhteensä	99
N	(179)
<u>säilöön otetun kunto putkaan viettäessä</u>	
kannettavassa kunnossa	8
talutettavassa kunnossa	40
kävelee omin voimin	52
yhteensä	100
N	(170)

Tiedot perustuvat aineistoon, joka on kerätty Helsingissä havainnoimalla poliisiautossa huhtikuussa ja kesäkuussa 1986.

säilöön otettaviin. Toisaalta kun poliisi on kiinnittänyt huomionsa päihtyneeseen henkilöön, se näyttää noudattavan lähinnä kahta käytäntöä: joko tämä henkilö otetaan muutta mutkitta autoon ja viedään putkaan tai häntä kehoitetaan poistumaan paikalta omin voimin (taulukko 2).

Poliisi ei katso tehtäviinsä kuuluvan pelkän kuljetusavun tarjoamisen silloinkaan, kun on lähes ilmeistä, että päihtynyt henkilö ei omin voimin kykene hankkiutumaan kotiin tai hoitoon. Asiaan vaikuttaa tietysti sekin, että sairaalat ja hoitopaikat eivät mielellään ota tällaisia henkilöitä vastaan.

”Alkukesän perjantai-ilta klo 23.30; poliisipartio on tuonut kotihälytyksen seurauksena naisen paikattavaksi Töölön ensiapuasemalle. Nainen jää hoidettavaksi. Kun partio on lähdössä jatkamaan matkaa, auton luo tulee

humalainen, aika rähjäinen mieshenkilö, joka pyytää kyytiä Kivelän sairaalaan — ilmeisesti häntä on neuvottu menemään sinne ensiapuasemalta. Miehellä on tuorehko ruhje otsassa. Hän on rauhallinen, mutta selvästi päissään epäillen itse, jaksako kävellä Kivelään. Toinen poliisimies sanoo miehelle: "Tämä ei ole taksi." (Havain-topäiväkirja n:o 164)

Poliisi ei myöskään käytä harkintaa enää sen jälkeen, kun henkilö on jo otettu autoon. Taulukon 2 mukaan noin puolet säilöön otetuista kävelee autosta putkaan omin voimin. Noin 40 % autoon otetuista ei aiheuta häiriötä eikä myöskään ole sammunut tai nukahtanut (Rahkonen & Sulkunen 1987, taulukko 1). Kuitenkin vain kolmisen prosenttia autoon otetuista pääsee vapaaksi putkan vastaanottoon saavutuaan (Säilä 1973, 22).

Poliisikäytäntökään ei siis tarjoa yksiselitteistä vastausta siihen, miksi Suomessa niin moni joutuu päihtymyksen takia säilöön. Todennäköisesti Suomessa on julkisilla paikoilla enemmän humalaisia kuin muissa Pohjoismaissa, mutta on myös mahdollista, että meillä suurempi osa julkisella paikalla juopuneista lopulta päätyy putkaan. Näistä asioista ei ole saatavissa vertailukelpoisia tietoja. Edellä esitetyt havainnot joka tapauksessa antavat viitteitä siitä, että mahdollisuuksia käytännön väljentämiseen ja vaihtoehtoisten menettelytapojen etsimiseen tässäkin suhteessa ilmeisesti on.

Asuntokysymys

Kolmas mahdollisuus selittää Suomen suuria säilöönottolukuja on monien alkoholistien asunnottomuus — onhan asunto-olojen puutteellisuus suurin hyvinvoinnin tasossa vallitseva ero Suomen ja muiden Pohjoismaiden välillä (Allardt 1976, 125).

Säilöönnotot kasautuvat voimakkaasti pienelle ryhmälle, noin kymmenelle prosentille kaikista säilöön otetuista, joiden osalle tulee noin puolet kaikista säilöönottotapauksista. Näitä henkilöitä voidaan sanoa putkan kanta-asiakkaiksi, ja monet heistä käytännössä asuvat putkassa. Useimmilla näistä usein putkaan joutuvista ei ole ollenkaan asuntoa tai sitten he asuvat asuntoloissa tai muissa väliaikaistiloissa (Rahkonen & Sulkunen 1987). Suurin osa heistä on myös vaikeasti alkoholisoituneita.

Asuntoloissa he eivät voi olla humalassa, ja tavallisesti asuntolasta joutuu joka tapauksessa poistumaan päivääjaksi. Kun he eivät myöskään pääse ravintoloihin, heidän on pakko juoda julkisella paikalla ja myös nukkua humalansa pois ulkosalla. Tästä johtuu heidän putkakierteensä, jonka katkaisee aika ajoin vain alkoholin saannin keskeytyminen tai joutumisen joksikin aikaa johonkin laitokseen.

On kuitenkin pidettävä mielessä, että kaikki säilöön otetut eivät suinkaan ole asunnottomia tai peruuttamattomasti alkoholisoituneita. Noin neljännes säilöön otetuista on ns. satunnaisia tapauksia. Ne kohdistuvat henkilöihin, jotka vuoden aikana ovat joutuneet putkaan vain kerran tai kahdesti. Pääasiassa he viettävät normaalia elämää, vaikka voivatkin olla alkoholia melko runsaasti käyttäviä. Tällaisia henkilöitä vietiin putkaan noin 12 000 vuonna 1983 (Rahkonen & Sulkunen 1987, kuvio 2). Heidän osaltaan säilöönottojen vähentäminen ei asuntopoliittisin keinoin luultavasti ole juuri lainkaan mahdollista.

Satunnaisten tapausten ja kanta-asiakkaiden välissä on vielä ryhmä, jota olemme kutsuneet sosiaalisesti kiinnittyneiksi. Helsingissä heitä on noin pari tuhatta ja heidän osalleen tulee noin kahdeksan tuhatta säilöönottoa vuosittain. Heilläkin on tavallisesti vaikea alkoholiongelma, mutta heillä on usein vielä asunto ja ehkä työpaikka ja jopa perhekin (Rahkonen & Sulkunen 1987). Heidänkään tapauksessaan keskeinen ongelma ei ole asunnon puuttumisen, vaan ulkona juominen.

MITÄ SÄILÖÖNOTTOJEN VÄHENTÄMISEKSI VOITAIISIIN TEHDÄ?

Jo tässä esittämämme yksinkertaistetut tarkastelut viittaavat moniin toimenpiteisiin, joiden avulla säilöönotto-ongelma voitaisiin ratkaista. Mikäli putkaan viemisen kriteeriksi asetettaisiin väkivaltaisuus, vaarallisuus tai häiriön tuottaminen ympäristölle ja mikäli muihin nyt säilöönottoon johtaviin tapauksiin sovellettaisiin jotain muuta menettelytapaa, voitaisiin Suomen säilöönottokäytäntö nähdäksemme saattaa pohjoismaiselle tasolle. Poliisin toimintaperiaatteita voitaisiin tarkistaa niin, että myös päihtynyt henkilö saa apua tarvitessaan, olipa apu sitten kyyti ensisuojaan, kotiin tai

sairaalaan tai vain vaikkapa yhteys omaisiin. Jotta tämä olisi mahdollista, tarvittaisiin kuitenkin myös muita toimenpiteitä.

Tukiasuminen

Tämänhetkiset hankkeet mm. Helsingin kaupungin ja Y-säätiön toimesta luovat ainakin odotuksia pikaiselle asuntotilanteen paranimiselle. Helsingin kaupungin sosiaaliviraston asettaman kokonaisvaltaisen asuntolapolitiikan työryhmän mietinnössä (1986, 50) esitetään, että "asunnottomien asuntokysymys tulee ja voidaan ratkaista vuoden 1990 loppuun mennessä". Onko nyt sitten niin, että kunhan asuntokysymys ratkaistaan, säilöön-otot vähenevät itsestään?

Aivan niin yksinkertaisia asiat eivät näytä olevan. Ensinnäkin noin puolella säilöön otetuista miehistä (tapauksista) ja kahdella kolmanneksella naisista (tapauksista) on yksityisasunto — säilöön-otot eivät siis kohdistu läheskään yksinomaan asuntoloiden asukkaisiin tai asunnottomiin (Säilä 1985 a.).

Toiseksi säilöön-ototilanteen kannalta ei ole yhdentekevää, millä tavalla asuntokysymys ratkaistaan. Suurin vaikutus olisi kaikkein alkoholisoituneimpien asuttamisella. Monet ennakkoluulot ja erityisesti autettavien raitistumisen vaatiminen, johon kohta palaamme, voivat kuitenkin johtaa siihen, että juuri heidän osaltaan asuntokysymyksen ratkaisu saattaa olla kaikkein vaikeimmin aikaansaataavissa. Alkoholisoituneimpien putka-asiakkaiden asuttamiseksi ei ilmeisesti riittä pelkästään oman asunnon tarjoaminen. Sosiaalisilta taidoiltaan he ovat usein niin avuttomia, että ainakin aluksi jonkinlainen tukiasumismuoto on heidän tapauksessaan ainoa vaihtoehto. Esimerkiksi pitkään maastossa asunut yksinäinen mies ei aivan mutkattomasti sosiaalistu asumiseen kerrostaloyksiossä. Yksinäisyyden lisäksi hän on fyysisesti ja psyykkisesti heikossa kunnossa. Nämä seikat saattavat johtaa siihen, että hän leimautuu "asumiskyvyttömäksi" ja että hänen tarpeensa laiminlyödään sillä perusteella.

Helsingissä tukiasumistoimintaa on harjoitettu kokeiluluonteisena vuodesta 1981 ja vakinaisena sosiaalihuoltolain mukaisena toimintana vuodesta 1984 lähtien. Vuonna 1985

asuntopaikkoja oli yhteensä 96, joista kahdeksan oli naisille. Mutta tukiasunnot on tarkoitettu "ensisijassa pitkään asuntoloissa asuneille ja päihdeongelmasta vapautuneille henkilöille" (Kokonaisvaltaisen asuntolapolitiikan työryhmän mietintö 1986, 20). Näin ollen tukiasuminen ei nykyisellään auta niitä, jotka jatkuvasti kärsivät päihdeongelmista.

Nykyinen yksityinen asuntolajärjestelmä ei toimi tukiasumismuotona, eikä sitä sellaiseksi voi kehittääkään. Voidaan kyllä toivoa, että nykyisiä ahtaita ja heikkotasoisia asuntoloita saneerattaisiin esimerkiksi yhden hengen huoneiksi ja asuntoloiden säännöksiä väljennettäisiin (esimerkiksi juomisen ja päihtyneenä sisäänpääsyn osalta). Mutta säännösten väljentäminen nykyoloissa, kun tilat ovat ahtaat ja asumistiheys koettelee asukkaiden hermoja muutenkin, tuskin parantaisi mitenkään tilannetta. Saneerauksen jälkeen taas yksityisten asuntoloiden vuokrataso saattaa nousta niin korkeaksi, että ne jäävät aikaisemman asukaskunnan tavoittamattomiin. Asuntola voisi olla yksi tukiasumisen muoto, mutta se tuskin onnistuu, jos asuntolat ovat yksityisiä. Osittain yksityinen asuntolatoiminta perustuu kunnan sosiaaliviranomaisten hyväksymälle ja maksusitoumuksin rahoittamalle liikeperiaatteelle, ja jo nyt ollaan huolestuneita siitä, että paras aines lähtee ensimmäiseksi asuntoloista ja heikoin aines jää.

Muilla syillä voidaan tietenkin perustella sitä, että asunto tarjotaan ensisijaisesti niille, joilla on parhaat edellytykset käydä työssä ja muutenkin elää ns. normaalia elämää. Säilöön-ottojen vähentämiseksi olisi kuitenkin tehokainta, jos asunto-ongelmaa pyrittäisiin kiireellisimmin poistamaan kaikkein heikoimmassa asemassa olevien osalta erilaisin julkisin tukiasumismuodoin.

Alkoholipolitiikka

Säilöön-otot eivät johdu vain siitä, että henkilöt *oleskelevat* päihtyneinä julkisilla paikoilla, koska heillä ei ole asuntoa. He myös *juovat ja ovat humalassa* siellä. Tämä johtuu siitä, että heillä ei sitä varten ole muita paikkoja. Ravintolaan he eivät pääse, eikä heillä olisi usein siihen varaakaan. Jos he asuvat asuntolassa, sinne ei saa mennä humalassa eikä alkoholin

nauttiminen ole siellä sallittu. Kuitenkin juominen on näille ihmisille monissa tapauksissa pakottava tarve. Vaikka he yrittäisivätkin pysyä raittiina, he silloin tällöin retkahtavat juomiskierteeseen, jonka katkaiseminen voi olla äärimmäisen vaikeaa ja epäasianmukaisissa olosuhteissa yhtä vaarallista kuin sen jatkaminenkin. Putkakäsittely ei missään tapauksessa ole omiaan helpottamaan katkaisuun liittyviä vaikeuksia.

On siis tärkeää, että alkoholia voivat nauttia turvallisessa ympäristössä nekin, joilla ei ole varaa käyttää tavallisia ravintolapalveluja. Heitä varten tulisi perustaa erityisvalvonnan alaisuudessa ”sosiaalipubeja”, joiden henkilökunta olisi asianmukaisesti koulutettu. Henkilökunnalla olisi erityinen vastuu asiakkaiden juomisen rajoittamisesta. ”Sosiaalipubin” luonteeseen kuuluisi, ettei se olisi liikeperiaatteella toimiva ”juottola”, vaan sosiaalisin perustein toimiva huokea ja vaatimaton anniskelupaikka, jossa elämän laitapuolen kulkijatkin voisivat nauttia alkoholia — ja syödä. Näin heidän ei tarvitsisi juoda ulkona.

Lisäksi alkoholin nauttiminen yksityisasunnossa tai -huoneessa — vaikka asuntolankin yhteydessä — pitäisi sallia kaikille, ellei se tuota häiriötä muille. Joissakin asuntoloissa voisi olla jopa kanttiineja, joissa anniskeltaisiin kohtuulliseen hintaan kanttiinin tiloissa nautittavaksi tarkoitettua alkoholia. Asuntolan ja kanttiinin henkilökunta voisi pyrkiä estämään juomista ja ainakin valvomaan, että se pysyisi kohtuullisena. Tietysti pitäisi olla myös kokonaan kuivia asuntoloita niille, jotka haluavat raitistua tai pysyä raittiina.

Yleisin alkoholipoliittisin keinoinkin olisi jotain tehtävissä, vaikkakaan ei paljoa. Vähittäismyynnin evääminen alkoholisteilta tai väärinkäytöstä epäillyiltä olisi palaamista huonomaineiseen ostajaintarkkailujärjestelmään ja aiheuttaisi salakaupan lisääntymistä. Kieltoja parempi menettelytapa olisi ohjaus ja neuvonta, mutta tämä edellyttäisi huomattavaa asennemuutosta myyjien koulutuksessa ja toimenkuvassa.

Yksityisissä tiloissa tapahtuvaa alkoholin käyttöä ei voida ulkopuolisten toimesta valvoa, ravintoloissa voidaan. Ne kolmekymmentä tuhatta säilöönottoa ja ties miten monta muuta päihtymystapausta, jotka ovat tulosta ravinto-

lassa juomisesta, on mahdollista estää ja nykyisen lainsäädännön mukaan ne pitäisikin kokonaan estää. Tähän olemassa oleva valvontajärjestelmä riittää, vain sen toimintaperiaatteita eli hyväksyttävää päihtymyksen astetta koskevia normeja on tarkistettava.

Selviämisasemat, ensisuoja, katkaisuhoido ja putkareformi

Poliisin edustajat ovat useaan otteeseen todenneet, että he eivät katso olevansa oikea viranomainen käsittelemään alkoholiongelmia, ja olisivat valmiita luovuttamaan tämän tehtävän sosiaaliviranomaisille. Esteenä on tällä hetkellä pääasiassa se, ettei putkalle käytännössä ole juuri lainkaan vaihtoehtoja, mikäli juopunutta ei voida toimittaa kotiin. Säilöönottojen vähentämiseksi keskeinen keino olisikin sopivien muiden laitosten perustaminen. Tähän tarvittaisiin selviämisasemia, ensisuoja ja katkaisuhoidoasemia.

On kummallista, että jo vuosien takainen laki päihtyneiden käsittelystä (1973) ei ole johtanut mihinkään toimenpiteisiin. Poikkeuksia ovat vain Lahden poliisiaseman yhteydessä toimiva, tiloiltaan ja resursseiltaan aivan alkeellinen ja edelleen kokeilun nimellä toimiva selviämisasema sekä Töölössä Helsingin kaupungin ja Alkon yhteisvoimin toteuttama selviämisasemakokeilu, josta kokemukset — johtuen mm. aseman kunnianhimoisista hoitotavoitteista — ovat olleet kielteisiä (Säilä 1985 a; Poikolainen & Säilä 1986). Töölön kokeilulle asetetut tavoitteet, kuten säilöönottomäärien vähentäminen ja hoitoonohjauksen lisääntyminen, jäivät suurimmaksi osaksi toteutumatta.

Laki päihtyneiden käsittelystä olisi viipymättä tarkistettava niin, että sen nojalla putkalle voidaan perustaa vaihtoehtoisia juopuneiden käsittelytapoja. Selviämisaseman tyyppinen paikka, joka tarjoaisi perusmukavuudet ja tyydyttäisi perustarpeet (hygienia, ravinto ja krapulalääkitys sekä terveystarkastus), soisi henkilölle — olipa tämä työssä käyvä, työtön tai eläkkeellä — nykyistä paremman lähdön aamulla. Siellä ei tulisi olla pakollista terapiaa tai vastaavaa hoitoa, joka koetaan usein vain lisärangaistukseksi, mutta siellä toki voitaisiin tarjota hoitoonohjausta. Töölön selviämisasemakokeilu osoittaa, että olisi aihetta miettiä

riisutumpaa selviämisasemamallia kalliin ja muutenkin ongelmallisen hoitoon suuntautuneen mallin sijaan. Vaatimaton yritys tällaiseen oli Töölön Kisahallissa toteutettu ns. putkakokeilu, jolloin siellä työskenteli (Lahden kokeilun tapaan) poliisin rinnalla osapäiväinen sairaanhoitaja ja sosiaalityöntekijä (Säilä 1985 a). Vastaavia pienimuotoisia kokeiluja on meneillä tai suunnitteilla erällä muillakin paikkakunnilla.

Selviämisasemien lisäksi tarvittaisiin siirtymävaiheessa myös jonkinlaisia ensisuoja, joiden palvelut rajoittuisivat kunnollisen yösijan, ruokailun ja peseytymismahdollisuuden tarjoamiseen. Niihin tulisi voida hakeutua myös vapaaehtoisesti ja päihtyneenä. Helsingissä tällainen ensisuoja on Kyläsaarella, mutta se tarjoaa vain aivan alkeellisen suojan. Jotenkin kuuluneen alkoholimoraaliseen ilmastoomme, että jopa päihdehuollon työntekijät pitävät luonnollisena, että asunnottomille päihtyneille ei ole ensisuoja tarjolla muuta kuin vanerilevy alle — ikään kuin kurjuus kuuluisi itsensä selvästi asiaan eikä olisi korjattavissa. Missään muussa Suomen tasoisessa hyvinvointivaltiossa ei näin ole asianlaita.

Mahdollisuus myös vapaaehtoiseen katkaisuhuoltoon ja kuntoutukseen tulisi järjestää erikseen — ei kuitenkaan selviämisasemien yhteyteen, vaikka niistäkin hoitoon hakeutuminen tulisi järjestää mahdollisimman helpoksi. Katkaisuhuoltoasemilla tulisi olla riittävä määrä sosiaalityöntekijöitä ja terveydenhuoltohenkilökuntaa, joiden tehtäviin ei tulisi kuulua niinkään asiakkaiden kuin heidän asioidensa hoitaminen, mikä mahdollistaisi heidän paluunsa itsenäiseen elämään.

Putkassa säilyttämisen kriteerit olisi täsmennettävä niin, että se olisi mahdollista vain väkivalta- ja rikostapauksissa. Silloinkin kun putkassa säilyttäminen on välttämätöntä, on huolehdittava asiakkaiden perustarpeista ottaen huomioon, että heillä on usein vakavia alkoholiongelmia. Putkareformi on näissäkin tapauksissa hyvin kiireellinen.

UUDISTUSTEN ESTEET

Edellä esitetyt menettelytavat säilöönottojen vähentämiseksi ovat loogisia seurauksia säilöönottoihin johtavista syistä, ja niitä on suh-

teellisen helppo keksiä lisää (ks. Rahkonen & Sulkunen 1987). Niitä on erilaisissa keskusteluissa, työryhmien ehdotuksissa ja jopa lakien perusteluissa esitetty ennenkin. Keinot säilöönotto-ongelman poistamiseksi ovat siis tiedossa. Mutta miksi niitä ei käytetä?

Kustannukset

Tavallisin selitys ja perustelu sellaisten sosiaalisten ongelmien hoitamatta jättämiseen, joita ei voida ilman julkisen vallan toimia poistaa, on rahapula.

Säilöönottojen vähentämiseksi tarvittavien uudistusten kustannuksia emme yritäkään arvioida. Sen sijaan haluamme korostaa, että kysymys ei loppujen lopuksi olekaan siitä, hoidetaanko jokin ongelma — se että juopuneita on ja tulee aina olemaan julkisilla paikoilla — vai ei. Kysymys on siitä, millä tavalla se hoidetaan.

Nykyinen järjestelmäkin maksaa. Vuonna 1973 tehtyyn tarkkaan laskelmaan nojautuen poliisi itse arvioi, että Töölön säilöönottosuojassa kustannukset vietettyä yötä kohden ovat nykyisin noin 150 mk, eli Helsingissä noin 7,5 milj. mk ja koko maassa noin 30 milj. mk (Kemppi 1987). Lisäksi tulevat poliisin partiointi- ja kuljetuskustannukset. Helsingin järjestyspoliisin kenttätöystä 40 % kuluu päihtyneiden säilöön ottamiseen (Säilä 1979, 12). Veikko Kasurinen arvioi, että koko maassa säilöönottojen kustannukset olivat vuonna 1978 noin 40 milj. mk, joka oli noin 15 % koko maan järjestyspoliisin toiminnasta aiheutuneista kustannuksista (Kasurinen 1985, 105).

Säilöönottojen vähentäminen vapauttaisi poliisien työvoimaa muuhun käyttöön, ja tällä voisi olla suuriakin vaikutuksia rikosten ja järjestyshäiriöiden ehkäisyyn.

Suurimmat kustannukset aiheutuisivat selviämisasemien ja ensisuojiin perustamisesta. Mutta uudistuksilla olisi myös välillisiä vaikutuksia. Säilöönottojen ongelmaryhmän sosiaalisen aseman paraneminen ei toki välttämättä raitistaisi sitä, mutta juomisen sosiaaliset ja terveydelliset haitat vähenisivät. Sairaala- ja hoitokustannuksissa se voisi merkitä jopa säästöä.

Tärkeä näkökohta kustannusten säästämiseksi olisi luopuminen liian kunnianhimoisista

hoitotavoitteista ensisuojoissa, selviämisase-
milla ja katkaisuhoidossa. Töölön selviämisa-
semakokeilu oli tästä esimerkkinä. Aseman
tavoitteena oli kohdistaa toiminta tapauksiin,
joita voitaisiin hoitotoimenpitein auttaa. Sen
vuoksi kokeilun ensimmäisessä vaiheessa valitiin
asiakkaisiksi säilöön otettujen parhaim-
misto. Heille annettiin nimenomaisesti alkoholi-
ongelman hoitoon tähtääviä palveluja (Säilä
1985 a). Kustannukset olivat sen mukaiset:
Vuonna 1984 yksi käynti, joka kesti 4—5 tun-
tia, tuli maksamaan 412 mk, ja sen lisäksi
tulivat putka- ja kuljetuskulut (Töölön A-kli-
nika . . . 1984, 9). Kustannuksista huolimatta
selviämisase-
man tavoitteet — säilöönottojen
vähentäminen ja hoitoonohjauksen lisääminen
— jäivät toteutumatta (Poikolainen & Säilä
1986).

Kaikkiaan viisi vuotta kestäneen kokeilun
kustannukset olivat Alkolle yli 10 milj. mk
(Alkon myyntiosasto 1987). Tämän suuruisella
summalla säilöönottoja olisi mahdollista
vähentää huomattavasti: sillä voitaisiin järjes-
tää tukiasunto noin sadalle asunnottomalle
alkoholistille tai perustaa riittävä määrä ensi-
suoja ja ”matalan kynnyksen” selviämisase-
mia koko pääkaupunkiseudulle.

Kun julkinen juopumus dekriminalisoitiin
60-luvun lopulla, yhtenä keskeisenä perusteena
oli käsitys, että juopumuspidätys- ja sakkojär-
jestelmä oli sekä kallis että tehoton (Törnudd
1967). Nykyinen säilöönottojärjestelmämme
on kaikesta päättäen yhtä tehoton ja luulta-
vasti myös yhtä kallis. Muuntorangaistuksien
suorittajia ei ole yhtä paljon kuin ennen, mutta
samat henkilöt kiertävät nyt putkan, viinakau-
pan ja kadun muodostamaa kehää sen sijaan,
että viettäisivät aikaansa vankiloissa. Vapau-
denriiston kannalta nykyinen järjestelmä on
lievempi, mutta muulta osin se saattaa olla
jopa kovempi: onhan vankilassa sentään tur-
vattu ainakin alkeellisimpien fyysisten tarpei-
den tyydyttäminen.

Viranomaisten työnjako

Suurimpana vaikeutena säilöönottotilanteen
korjaamiseksi eivät ole yhteiskunnalle tai val-
tiolle ja kunnille kokonaisuutena aiheutuvat
kustannukset vaan se, että mikään hallinnon-
haara ei haluaisi näitä kustannuksia itselleen.

Vankeinhoito on saanut ne siirrettyksi sosiaali-
viranomaisille ja osittain poliisille, poliisi halu-
aisi ne sosiaaliviranomaisille, sosiaaliviran-
omaiset asuntoviranomaisille ja kaikki yhdessä
Alkolle.

Kustannusten jakoon liittyy kiinteästi viran-
omaisten työnjako käytännön toiminna. Ilmei-
sesti ratkaisematon vastuun ja kustannusten
jako yhtäältä poliisin ja sosiaaliviranomaisten
sekä toisaalta valtion ja kuntien välillä on
yhtenä syynä siihen, ettei Suomessa ole laissa
säädettyjä selviämisase-
mia. Kun Helsingissä
kokeiltiin riisuttua selviämisase-
mamaalia, jossa
putkan yhteyteen sijoitettiin terveydenhoitaja
ja sosiaalityöntekijä, näiden palkat piti maksaa
Helsingin kaupungin sosiaaliviraston budje-
tista eikä ilman Alkon osallistumista kokeilun
rahoitukseen tätäkään olisi tapahtunut.

Säilöönottokysymys on erittäin monitaho-
nen ja käsittää asunto-ongelmia, päihdeongel-
mia, alkoholipoliittisia pulmia ja tietenkin jär-
jestyksenpitoa koskevia kysymyksiä. Kukin
viranomainen on tehtäviensä mukaan vas-
tuussa vain yhdestä ongelma-alueesta, ja kulla-
kin on intressinä määritellä ongelma niin, että
päävastuu sen hoitamisesta kuuluisi jollekin
toiselle.

Kaikkein petollisin työnjakoa koskeva har-
haluulo on se, että kunhan asunto-ongelma
saadaan ratkaistuksi, myös säilöönnotot vähene-
vät itsestään. Tässä artikkelissa on tähden-
netty, että niin ei tule ilman erityisesti tähän
ongelmaan kohdistuvia toimia tapahtumaan.
Asunto-ongelman ratkaiseminen on tietenkin
välttämätöntä, jotta esimerkiksi selviämisase-
mista tai ensisuojoista ei muodostuisi joidenkin
asunnottomien pysyvää olinpaikkaa. Mutta
vaikka asuntojen hankkiminen kaikille niitä
tarvitseville onkin säilöönottojen vähentämisen
keskeinen edellytys, säilöönnotot ovat ongelma
sinänsä ja niiden poistaminen edellyttää vält-
tämättä kaikkien tahojen yhteistyötä.

Sosiaalityön ammatillistuminen

Työnjako on aina myös arvostuskysymys.
K kaikkein kurjimpien yhteiskunnan jäsenten
auttaminen ja heidän perustarpeistaan huoleh-
timinen ei ole mieluisaa ja innostavaa työtä.
Siksi työnjakoon vaikuttavat myös eri ammat-
tiryhmien pyrkimykset kohottaa oman työnsä

arvostusta. Asiakaskunnan valikoiminen mahdollisimman korkeista yhteiskunnallisista asemista on yksi keino toteuttaa tätä pyrkimystä (Roos 1986, 75).

Ylipäänsä sosiaalityöstä on viimeaikaisessa pohjoismaisessa keskustelussa (Beckman 1981; Sunesson 1981) esitetty arveluja, että sen ammatillistuminen merkitsee samalla sen tehottomuutta, osaksi juuri tästä syystä. Sosiaalityöntekijät hakevat itselleen tehtäviä, joissa mahdollisuudet "onnistua" — eli poistaa sosiaalityön tarve — ovat suuret ja joissa koulutuksen ja ammattitaidon vaatimukset ovat korkeimmat. Tämä johtaa siihen, että asiakaskuntaa valikoidaan ja eriytetään niin, että kaikkein eniten apua tarvitsevat jäävät lähes kokonaan palveluja vaille. Näin juuri on käynyt suomalaisessa päihdehuollossa ja varsinkin asunnottomien alkoholistien ensihuollossa.

Virheellinen alkoholismista paranemisen ajatus ja vaatimus tuloksellisuudesta ja raitistumisesta ovat haitaksi ja turhauttavat sekä päihdehuollon että poliisin henkilökuntaa. Päihdehuollossa yleisesti omaksuttu terapeutinen ideologia, joka asettaa varsin kovia ehtoja hoidolle, johtaa itse asiassa siihen, että asiakkailta palvelujen piiriin pääsemiseksi vaaditaan kaikissa vaiheissa suorituksia: selviämistä akuutista humalatilasta, jotta voitaisiin ryhtyä katkaisuhoidon, päätöstä alkoholin käytön lopettamisesta, jotta voitaisiin ryhtyä antamaan pitkäjänteistä terapiaa, alkoholin käytön lopettamista, jotta voitaisiin tarjota normaali asunto jne. Juopolla ei näin ollen ole samoja oikeuksia kuin muilla kansalaisilla (Mäkelä & Room 1985): Häneltä edellytetään enemmän kuin muilta, esimerkiksi täydellistä pidättäytymistä alkoholin käytöstä asunnon saamiseksi.

Tosiasiassa kukaan ei joudu pohjalle suoraan, ilman syrjäytymistä ja sosiaalista kurjistumista edeltäviä lievempiä vaiheita. Suorituksen vaatiminen tuen ehtona on omiaan pikemminkin pudottamaan asiakkaiksi pyrkiviä yhä alemmaksi kontrolli- ja huoltokoneiston portaikossa kuin kohottamaan heitä. Päihdetyön tavoitteeksi olisikin asetettava ensisijaisesti vaikeuksiin joutuneiden putoamisen estäminen, sitten vaikeuksissa olevien auttaminen ja vasta viimeiseksi tulisi terapian antaminen, yritys puuttua itse päihdeongelmaan.

Hyvinvointivaltion moraali

Tässä artikkelissa on omaksuttu selvä arvolahtökohta: säilöönotto on epätarkoituksenmukainen, epäinhimillinen ja yleisen oikeustajun vastainen tapa käsitellä päihtynyttä. Yhtä selvästi on tuotu esiin, että säilöönotto-ongelman poistaminen ei ole teknisesti, kustannuksiltaan eikä muutenkaan mahdotonta tai erityisen vaikeaa. Kysymys on suhtautumistavasta, viime kädessä moraalista.

Viranomaisten ja asiantuntijoiden keskuudessa myönnetään yleisesti, että Suomen säilöönottoluvut ovat liian suuria. Alkoholimoraalinen ilmastomme saattaa kuitenkin olla konservatiivisempi kuin viranomaisten hyvä tahto. Vaikka alkoholin käyttö Suomessa on viime vuosikymmeninä arkipäiväistynyt ja alkoholipolitiikka on taas liberalisoitumassa, poikkeavaa alkoholin käyttöä kuritetaan varsin ankarasti yhä edelleen.

Poliittisesti eivät asunnottomat ole mitenkään hyvä aihe — muiden kuin lapsiperheiden ja nuorten osalta. Asunnottomien alkoholistien osalta termin jälkiosa saattaa asuntoasiassakin muodostua edellisen painolastiksi ja esteeksi (Taipale 1982). Asunnottomien alkoholistien asuttaminen koetaan usein turhaksi, koska se ei heitä kuitenkaan raitista. Tämä kääntyy julkisuudessa helposti heitä vastaan.

On kuitenkin muistettava, että kysymyksessä on yleinen ja kaikissa teollisissa yhteiskunnissa esiintyvä ilmiö. Osa yhteiskunnan jäsenistä syrjäytyy lähes vääjäämättä yhteiskunnan normaalitoiminnoista joko sairauden, rikollisuuden tai päihteiden käytön vuoksi. He tavallaan maksavat omalla kärsimyksellään muiden hyvinvointia. Eri yhteiskunnat kohtelevat näitä tapauksia eri tavoin. Suomalainen hyvinvointivaltio on julmempi kuin monet muut: Se tarjoaa ihmiselle betonilattian poliisi-putkassa silloin, kun hätä on suurin.

LÄHTEET

Kirjallisuus

Ahlström-Laakso, Salme: Juopumuspidätys — sosiaalisen kontrollin keino: Helsingin ja Kööpenhaminan vertailu. Seloste 37/1969. Helsinki: Alkoholipoliittinen tutkimuslaitos, 1969

Ahlström, Salme & Österberg, Esa: Juopumuspidätystiedot alkoholihaittojen ja juomatapojen kehityksen

kuvaajina Suomessa vuosina 1960—1978. Haittaprojektin osaraportti. Seloste 145/1981. Helsinki: Alkoholipoliittinen tutkimuslaitos, 1981

Alkoholitilastollinen vuosikirja 1985. Porvoo: Oy Alko Ab, 1986

Allardt, Erik: Hyvinvoinnin ulottuvuuksia. Porvoo 1976

Beckman, Svante: Kärlek på tjänstetid. Om amatörer och professionella inom vården. Stockholm 1981

Helsingin poliisilaitos: Toimintakertomus 1985

Kasurinen, Veikko: Alkoholiin liittyvät taloudelliset haitat ja hyödyt. Systematiikka ja mittaamiskokeilu yhteiskunnallisen laskentatoimen sovellutuksena. Tampere: Tampereen yliopisto, 1985

Kokonaisvaltaisen asuntolapolitiikan työryhmän mietintö. Helsingin kaupungin sosiaaliviraston julkaisusarja A 2/86. Helsinki 1986

Markkanen, Touko: Alkoholipoliittisia kärjistyksiä Helsingissä ja Kööpenhaminassa. Alkoholipoliittikka 34 (1969): 1, 16—21

Mäkelä, Klaus & Room, Robin: Alcohol policy and the rights of the drunkard. Alcoholism: Clinical and Experimental Research 9 (1985): 1, 2—5

Mäkelä, Klaus & Säilä, Sirkka-Liisa: Alkoholiehtoitusten majoitusten jakautuminen eri viranomaisten kesken vuosina 1960—1980. Sosiaalipoliittikka 1986. Vammala 1986

Mäkinen, Aarne U.: Anniskeluhallinto majoitus- ja ravitsemisalalla. Helsinki: Ravintoloitsijain Liiton Kustannus, 1985

Nordisk alkoholstatistik 1980—1985. Stockholm: Societystyrelsen, 1981—1986

Poikolainen, Kari & Säilä, Sirkka-Liisa: Drunkenness arrests: Predictors of recurrence and effect of detoxication treatment. Journal of Studies on Alcohol 47 (1986): 5,

409—412

Rahkonen, Keijo & Sulkunen, Pekka: Miten päihtyneiden säilöönotoilta voitaisiin välttyä. Seloste 177/1987. Helsinki: Alkoholipoliittinen tutkimuslaitos, 1987

Roos, J.-P.: Sosiaalipoliittikka ja keskiluokka. Sosiaalipoliittikka 1985. Vammala 1986

Sunesson, Sune: När man inte lyckas. Om hinder, vanmakt och oförmåga i socialt arbete. Stockholm 1981

Säilä, Sirkka-Liisa: Lakkosäilöönnotot. Seloste 67/1973. Helsinki: Alkoholipoliittinen tutkimuslaitos, 1973

Säilä, Sirkka-Liisa: Säilöönnotot sosiaalisena hättana Suomessa. Juopumuksen ja kontrollin vuorovaikutuksesta. Seloste 135/1979. Helsinki: Alkoholipoliittinen tutkimuslaitos, 1979

Säilä, Sirkka-Liisa: Töölön selviämiseseman toiminnan tuloksia. Väkiraportti. Seloste 171/1985. Helsinki: Alkoholipoliittinen tutkimuslaitos, 1985. 1985 a

Säilä, Sirkka-Liisa: Maailmanennätyskö? Alkoholipoliittikka 50 (1985): 3, 117. 1985 b

Taipale, Ilkka: Asunnottomuus ja alkoholi. Sosiaalilääketieteellinen tutkimus Helsingistä vuosilta 1937—1977. Alkoholitutkimussäätiön julkaisuja 32/1982. Helsinki: Alkoholitutkimussäätiö, 1982

Törnudd, Patrik: Fylleriböter som kriminalpolitiskt problem. Alkoholpolitik 30 (1967): 1, 4—12

Töölön A-klinikka ja selviämisesama: Toimintakertomus vuodelta 1984. Helsinki: Helsingin kaupunki, sosiaalivirasto, 1985.

Muut

Alkon myyntiosasto: Suullinen tiedonanto helmikuussa 1987

Kemppi, Voitto: Suullinen tiedonanto 13. 2. 1987 Töölön selviämissuojassa.

English Summary

Pekka Sulkunen — Keijo Rahkonen: Julma hyvinvointivaltio. Päihtyneiden säilöönottokäytäntö Suomessa (Cruel affluent society: arrests for drunkenness in Finland)

In 1985, the number of arrests for drunkenness in proportion to the population in Finland was over three times higher than in Sweden, over five times higher than in Norway and over ten times higher than in Denmark. In their article the authors discuss the reasons for this high number in Finland by analyzing the nature of drinking habits, police practice and housing conditions and by comparing these with data from the other Nordic countries, whenever available. Some ways to reduce the number of arrests are presented and problems in reaching the set goals are discussed.

The starting point in the article is an explicit value judgement: an arrest is an impractical and inhuman way of dealing with a drunken person and it is contrary to the

general sense of justice. The authors are as explicit in maintaining that it is not technically, economically or otherwise impossible, not even very difficult, to eliminate the arrest problem. It is a question of attitudes, ultimately morals.

Homeless people are not a very good topic politically — except in the case of families with children and young people. In the case of homeless alcoholics, the 'alcoholic' may very well block out the homeless in the housing question, too.

However, the phenomenon is universal. Some members of a society are almost invariably left outside the normal activities of the society either because of illness, criminality or abuse of intoxicants. In a way they are paying for the others' affluence with their suffering. Different societies treat these cases in different ways. Finland's affluent society is more cruel than many others: at the time of the greatest distress one is offered a concrete floor in a jail.